

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-23>

УДК 070:001.8(477) „19”

Трачук Т.А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАНІПУЛЯТИВНИХ ПРИЙОМІВ У РОСІЙСЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТОК-ШОУ

Анотація. У статті розглянуто особливості використання у суспільно-політичних ток-шоу Російської Федерації технологій, засобів і прийомів прихованого психологічного та відвертого пропагандистського тиску на свідомість телеглядачів. Основну увагу приділено маніпулятивному підбору тематики випусків та характеру ведення дискусій у студіях топових російських телеканалів при висвітленні суспільно-політичного життя України, зокрема, в період проведення президентських виборів 2019 року. З'ясовано, що на російських ток-шоу використовують різного роду маніпулятивні прийоми, зокрема: єдність інтерпретацій фактів і подій ведучими та гостями програми, «симуляція» об'єктивної дискусії у студії за рахунок присутності українських експертів, а насправді недопущення альтернативних думок, висміювання і приниження опонента, підміна предмету дискусії, подача конспірологічних версій подій, навішування «ярликів» емоційно негативного забарвлення для позначення людей, подій, явищ тощо.

Ключові слова: маніпуляції, суспільно-політичні ток-шоу, дискусія, технології, прийоми, експерти.

Trachuk Tetiana

Taras Shevchenko National University of Kyiv

PECULIARITIES OF MANIPULATIVE TECHNIQUES IMPLEMENTATION IN RUSSIAN SOCIO-POLITICAL TALK SHOWS

Summary. The article considers the peculiarities of manipulative technologies, means and techniques implementation in socio-political talk shows of the Russian Federation. The main attention is paid to the manipulative selection of topics of program episodes and the nature of discussions in the studios of top Russian TV channels in covering the socio-political life of Ukraine, in particular during the period of the 2019 presidential election. It was found out that the main purpose of top talk shows "Time will tell" ("Время покажет") ("Channel One"), "60 minutes" ("60 минут") and "Who is against?" ("Кто против?") (TV channel "Russia 1"), "Meeting Place" ("Место встречи") (TV channel NTV) is to promote the ideas of society's consolidation in support of the current leadership of the state, ideologically and morally stimulate the participation of Russians in the destruction of the values of the Ukrainian nation, in the humiliation of their dignity and freedom, as well as deterioration of civilized relations between countries. According to the monitoring conducted during the Ukrainian presidential election, the main theme of Russian talk shows, which reflects the political position of the Russian Federation in relation to Ukraine, has been identified. The article also presents a table of quantitative indicators characterizing the manipulative priority of the main political actors among presenters and experts of talk shows. The main Ukrainian topics for the talk shows of top Russian TV channels (during the period from March 25 to March 29) were the following: the 2019 Ukrainian presidential election, the events in the Donbass, the inter-ethnic relations of Ukraine and Russia, the provision of Tomos about the autocephaly of the Orthodox Church of Ukraine, the adoption of the Law of Ukraine "On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language". It was established that Russian talk shows constantly use all sorts of manipulative techniques – informational, psychological (emotional), verbal, non-verbal, in particular, such as: unity of the interpretations of facts and events by the presenters and guests of the programme, "simulation" of objective discussion in a studio at the expense of the presence of Ukrainian experts, but in fact the prevention of alternative opinions from being expressed, ridicule and humiliation of the opponent, substitution of the discussion subject, submission of conspiracy theories of events, hanging emotionally negative "labels" to designate people, events, phenomena, etc.

Keywords: manipulation, socio-political talk shows, discussion, technology, techniques, experts.

Постановка проблеми. Нині в інформаційному просторі Російської Федерації, зокрема, в московському телеєфірі, діють півтора десятки суспільно-політичних ток-шоу, в кожному випуску яких чи не найбільше місця відводиться тематиці України.

«Уже декілька років Росія дихає «українським нарративом», – стверджує російський політолог Л. Шевцова [1].

Інформаційну політику Росії стосовно України відомий дослідник комунікаційних технологій та інформаційних воєн Георгій Почепцов називає «смісловою війною», маючи на увазі активацію Росією старих та введення нових цінностей, зокрема, моральних, з метою легітимізувати свої агресивні дії щодо українського Криму та на Донбасі [2].

Учений наголошує, що говорячи про війну, не можна забувати про пропаганду та маніпуляції, які є обов'язковими її прикметами.

Російська телевізійна пропаганда маніпулятивно інтерпретує події, упереджено їх коментує, використовуючи при цьому певні «ярлики» емоційно негативного забарвлення для позначення людей, подій, явищ тощо, приховує чи перекручує невігідну Кремлю інформацію, зокрема оздоблюючи її великою кількістю різних коментарів, гіпотез, конспірологічних версій, виробляє такий обсяг політичного контенту, що дозволяє заповнити години ефірного часу пропаганди з ранку й до вечора. Зокрема йдеться про «Первый канал», телеканали «Россия 1» і «НТВ», які щодня видають в ефір більше 12 годин пропаганди [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Роль та характер пропагандистського маніпулювання засобами телебачення досліджуються у роботах багатьох зарубіжних і українських науковців. Зокрема, масштабні розробки теми психологічного впливу на свідомість людини – на рахунок українських учених Г. Почепцова, О. Бойка, В. Петрика, російських дослідників Є. Доценка, С. Кара-Мурзи, В. Соловєва і багатьох інших авторів. Політичному аспекту цієї теми присвятили свої праці В. Авченко, А. Круглашов, Є. Магда, В. Тарасюк, О. Філатов, А. Цуладзе та ін. Ряд дослідників – В. Бебик, В. Лизанчук, П. Шевчук – проаналізували практику конкретного застосування маніпулятивних технологій, засобів і прийомів у телевізійних програмах України, Росії та деяких інших країн.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні невирішеним залишається питання системного аналізу психологічного впливу російських політичних телепрограм на глядацьку аудиторію України, зокрема розуміння токсичності використання у них антиукраїнських пропагандистсько-маніпулятивних засобів і прийомів.

Мета статті – виявити особливості застосування маніпулятивних прийомів і технологій у програмах російських телеканалів.

Методологія дослідження – здійснено моніторинг випусків трьох рейтингових суспільно-політичних ток-шоу Російської Федерації: «Время покажет» («Первый канал»), «60 минут» і «Кто против?» (телеканал «Россия 1») за період 25-29 березня та 15-19 квітня (останні тижні передвибірної агітації у першому і другому турах виборів Президента України 2019 року).

Для визначення основної тематики випусків, виявлення характеру і особливостей використання технологій, засобів і прийомів маніпулятивного впливу на свідомість телеглядачів вжито такі методи дослідження, як: системний, описовий, структурно-функціональний, контент-моніторинг.

Виклад основного матеріалу. Відомий російський дослідник проблем масової та соціальної комунікації С. Кара-Мурза визначає маніпуляцію як: – програмування думок і устремлень мас, їх настроїв і навіть психічного стану з метою

забезпечити таку їхню поведінку, яка потрібна тим, хто володіє засобами маніпуляції; – прихований вплив, факт існування якого не повинен помітити об'єкт маніпуляції; – вплив, який потребує значної майстерності і знань; – частину технології влади [4, с. 6–17].

Учений зазначив: «...як тільки маніпуляція свідомістю перетворилася в технологію панування, саме поняття демократії стало суто умовним і вживається лише як ідеологічний штамп» [4, с. 38].

Серед найважливіших засобів політичного впливу медіа на маси є формування інформаційного порядку денного через відповідний підбір тем, що висвітлюються, визначення тональності і характеру ведення дискусій, що концентрують увагу як громадськості, так і влади.

У російських суспільно-політичних ток-шоу одним із основних пропагандистсько-маніпулятивних прийомів є зосередження уваги телеглядацьких мас не на проблемах власної держави, а на труднощах і негараздах (часто неіснуючих) сусідньої України.

Головними українськими темами для ток-шоу, які ми оглянули, стали в період 25-29 березня такі: наближення виборів Президента, події на Донбасі, міжнародні стосунки України і Росії, надання Томосу про автокефалію Православній церкві України, ухвалення закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

У табл. 1 подано меседжі, які найчастіше згадуються у п'яти (за 25-29 березня 2019 року) щоденних випусках аналізованих ток-шоу.

Чітко простежуються маніпулятивні тенденції російських ток-шоу і у випусках, що виходили в ефір упродовж 15-19 квітня 2019 року, останнього тижня агітації в другому турі президентських виборів в Україні. Для порівняння маніпулятивних пріоритетів ведучих і гостей-експертів цих ток-шоу, з відповідним навіюванням ними своїх поглядів телеглядачам, наведемо у табл. 2 кількість згадувань головних дійових осіб сьогочасної політики, що має пряме відношення до України.

Аналізуючи російські суспільно-політичні ток-шоу, доходимо висновку, що у них використовується все напрацьоване як теоретиками, так і практиками не лише у плані прихованого впливу на свідомість телеглядачів, але і методів відвертого

Таблиця 1

№ з/п	ПОСИЛ	КІЛЬКІСТЬ ЗГАДУВАНЬ		
		Ток-шоу «Время покажет»	Ток-шоу «60 минут»	Ток-шоу «Кто против?»
1	Україна – держава, яка не відбулася	14	11	8
2	Україна перебуває під зовнішнім управлінням Заходу	29	29	19
3	В Україні процвітає нацизм	3	7	3
4	В Україні йде громадянська війна	12	9	3
5	Україна безпідставно звинувачує у своїх бідах Росію	7	22	8
6	Україна історично й ідеологічно розколота	29	26	18
7	Українські президентські вибори 2019 року будуть сфальсифіковані	37	54	53
8	Українська влада готує провокації під час виборів	9	12	18
9	Непокірний Донбас	21	25	18
10	Крим – не Україна	10	35	14

Таблиця 2

№ з/п	Прізвища політиків	КІЛЬКІСТЬ ЗГАДУВАНЬ		
		Ток-шоу «Время покажет»	Ток-шоу «60 минут»	Ток-шоу «Кто против?»
1	В. Путін	13	20	36
2	Д. Трамп	23	1	10
3	Е. Макрон	1	9	8
4	А. Меркель	9	3	3
5	В. Зеленський	215	162	328
6	П. Порошенко	225	180	382
7	Ю. Тимошенко	9	7	4
8	В. Медведчук	0	1	2
9	Ю. Бойко	0	0	5
10	І. Коломойський	7	19	43

пропагандистського тиску. Переважно більшість того, що говориться в російських телепрограмах про Україну, подається зі знаком мінус, часом із позицій повного несприйняття та різкої критики.

За твердженням С. Кара-Мурзи, головними методичними прийомами маніпулювання масовою свідомістю є фабрикування фактів (пряма брехня), відбір подій реальності для повідомлень (контроль над «інформаційним раціоном» людини), «сіра» і «чорна» пропаганда, великі психози (перетворення громадян через масову культуру і єдиний потік інформації у величезний, але не зібраний у одному місці натовп) [4, с. 274–282].

Г. Почешцов, досліджуючи це питання, виокремив серед основних механізмів прихованого впливу на людей – маніпуляцію соціологією; маніпуляцію темами, обговорення яких здобуває у суспільства широкий розмах; маніпуляцію порядком – різні теми подаються в різних часових проміжках телевізійної програми; маніпуляцію гостями, що означає підбір «потрібних» експертів, навіть, міжнародних; маніпуляцію часом – коли одним мовцям надають часу більше, ніж іншим [5].

Саме ці прийоми медіаманіпулювання і лежать в основі контенту російських суспільно-політичних телепрограм.

Для стилю мовлення як ведучих, так і багатьох гостей студії характерне використання невербальних засобів, таких як: паузи, сміх, зміна тону і темпу мовлення, жести, міміка, постава тіла, віддалі між учасниками дискусій і т.п. За допомогою цих засобів невербальної комунікації вони намагаються полегшити процес сприйняття вербально (мовно) вираженої інформації, посилити його [6].

У російських ток-шоу наявні всі складники цього телевізійного жанру, народженого у 60-х роках минулого століття у США, – аудиторія з гостями, ведучі-шоумени, запрошені експерти, демонстрація відеоматеріалів і дзвінки в студію. Темі для обговорення вибираються лише гострі, іноді скандальні, дискусії ведуться жваво, часто – з бійками і використанням зневажливих висловлювань, образ на адресу опонентів. В основному все – за наперед підготовленими сценаріями.

Аудиторія, два-три десятки пересічних громадян у студії, за командою режисера, дисципліновано, підтримує гучними оплесками щось із сказаного ведучими та гостями-експертами, особливо, якщо піддаються критиці, чи висмію-

ванню якісь моменти суспільно-політичного життя України. Мета таких дій – дати телеглядачам Росії «зразок» «правильної» реакції на ту чи іншу подію, ситуацію, що обговорюються у студії.

Головною фігурою у ток-шоу є ведучий. Не просто журналіст-інтерв'юер, коментатор, а телезірка, шоумен, який пройшов кастинг чи відбір на зірковість [7, с. 29]. Саме такими сприймаються у Росії В. Соловйов (телешоу «Вечер с Владимиром Соловьёвым», «Кто против?» – телеканал «Россия 1»), О. Скабеева (ток-шоу «60 минут» – телеканал «Россия 1»), А. Норкін (ток-шоу «Место встречи» – телеканал «НТВ»), А. Шейнін (ток-шоу «Время покажет» – «Первый канал»).

У Росії (за результатами соціологічного опитування, проведеного Левада-Центром) [8] і навіть в ОРДЛО (за результатами дослідження Українського інституту майбутнього та газети «Дзеркало тижня. Україна») [9] серед телеведучих найбільшим рівнем довіри користується В. Соловйов.

Це «майстер» телефіру, шоумен-пропагандист, який використовує при веденні дискусії у студії великий арсенал комунікаційних методів і засобів – ідеологічних, драматургічних, вербальних і невербальних, прихованих маніпулятивних і відверто пропагандистських, агресивних.

Наведемо лише декілька прикладів його стилю ведення розмови в студії. Цитати подаємо у перекладі з російської на українську мову.

Зневага, крик, грубощі: «...ти чого нісенітницю несеш! Ану, скажи мені швидко! Ану, швидко мені говори! (з ефіру програми «Кто против?» за 27.03.2019 р.); «Ми закликаємо вас, сволото, щоб ви розкалялися. Інакше, ми вас примусимо розкалятися!» (25.03.2019 р.).

Використання фейкових новин: «У Київ прибуло чотири спецрейси зі США, 410 співробітників служб США, для організації виборів і, головне, передати владу в руки Арсену Авакову» (23.05.2019 р.); «Матіос утік за кордон» (15.04.2019 р.); «Матіос знайшовся, на Афон їздив» (16.04.2019 р.).

Використання конспірологічних версій: «Наприклад, на стадіоні гинуть і Зеленський, і Порошенко. І тоді Аваков починає, говорить: «Я, як керівник МВС, беру на себе всю повноту влади» (17.04.2019 р.); «Нам потрібна вся Україна... коли ви усвідомите весь жах цієї фрази?» (18.04.2019 р.).

За законами драматургії В. Соловйов придумав т.зв. «гру в Ковтуна». У випусках ток-шоу «Вечер с Владимиром Соловьёвым» він часто «розігрує»

псевдоукраїнського експерта В. Ковтуна, звергається до нього із показною зневагою, вимагаючи конкретної відповіді на якесь запитання, насміхається, принижують, демонструючи в такий спосіб недолюбність, начебто, українського політолога. Тим самим намагається нав'язати в телеглядачів відповідно негативне, зверхнє ставлення до українців і України.

Шоумен-ведучий також часто використовує прийом багаторазового повторення запитання. Ілюструємо це фрагментом розмови з американським експертом Г. Вайнером про Д. Трампа (29.03.2019 р.):

Соловйов: Так він сказав правду чи ні?

Вайнер: Він сказав...

Соловйов: Він сказав правду чи ні?!

Вайнер: Можливо...

Соловйов: (підвищив голос) Він сказав правду чи ні!

Вайнер: ...

Соловйов: (кричить) Він сказав правду чи ні?!

Вайнер: Він сказав...

Соловйов: Він сказав правду чи ні?

Вайнер: Якщо не злукавив, то правду... (оплески залу).

Жести, міміка, маніпуляції тоном і тембром голосу, насмішки, іронія – все це в арсеналі ведучого В. Соловйова.

Одна з ведучих ток-шоу «60 минут» О. Скабеева в ефірі програми теж використовує різного роду маніпулятивні прийоми.

Використання фейкових новин: «Абсолютна сенсація: в Держдумі пропонують не признавати вибори Президента України» (з ефіру програми «60 минут» за 27.03.2019 р.); «Представники України день-через-день обіцяють атакувати Москву, обіцяють дійти до Кремля» (27.03.2019 р.); «Україна роз-ко-ле-на, роз-валена Україна!» (18.04.2019 р.).

Використання конспірологічних версій: «Якби ми почали, напевне б, у нас вийшло. Ми спасаємо «руській мір» (22.03.2019 р.); «Цунамі фальсифікацій накриє Україну...» (28.03.2019 р.); «Останній шанс у нас з вами сьогодні вмішатися у вибори. Післязавтра справжня чехарда. А може бути і будемо вмішуватися. Ми ще не вирішили» (оплески залу) (29.03.2019 р.); «Договору про дружбу нема. Ми Україну в її кордонах можемо не визнавати, заходити на її територію і починає там порядок наводити» (01.04.2019 р.).

Використання прийому висміювання: «Зеленський тепер український президент, пропонуємо веселитися!» (02.04.2019 р.); «Зеленський комік, клоун, шоумен...» (22.04.2019 р.); «Голобородько загрався» (22.04.2019 р.); «Петро, Петя, Юля» – про П. Порошенка і Ю. Тимошенко.

О. Скабеевій часто дорікають за її хамське ставлення до гостей у студії – учасників дискусії, яких вона перебиває, розмовляє з ними на високих тонах, інколи виганяє зі студії. Вона присвоїла, за нашим визначенням, таке собі «право на істину» – часто різко обриває включення в розмову когось із експертів і підвищеним «наказовим» голосом заявляє: «Я вам уже говорила!.. Ви мене чули?!. Агов!.. Ви не знаєте! Я вам кажу!..».

Саме таким чином О. Скабеева намагається, як сама ж пояснює, заради підняття рейтингу програми і телеканалу дотримуватися, вироблених у свій час В. Соловйовим і А. Шейніним, стандартів жанру російських ток-шоу.

І це її «старання» можна було б сприйняти за істину, якби не ствердження колишнього заступника генерального директора телеканалу «НТВ», а нині журналіста «Голосу Америки» Олександра Герасимова, що все в російському телеефірі відбувається згідно з вимогами Кремля. Мовленням на федеральних каналах до цього часу так само, як і на початку нульових, займається перший заступник голови адміністрації президента Олексій Громов. Він щоп'ятниці проводить наради з керівниками федеральних каналів, на яких «рекомендується» та чи інша лінія мовлення [3].

Артем Шейнін, один із ведучих ток-шоу «Время покажет» («Первый канал»), також освоїв основні методи і прийоми політичних маніпуляцій – пересмикування фактів, використання фейкових повідомлень, висміювання, іронію, лайку – все це складники його манери спілкування заради впливу на сприйняття телеглядачів.

Наводимо деякі його висловлювання: «Ніякої окремо взятої України не існує» (з ефіру програми «Время покажет» за 17.04.2019 р.); «Громадянська війна на Україні...» (15.04.2019 р.); «Росії підходить перемога Порошенка, він веде Україну до розвалу» (29.03.2019 р.); «Вас будуть судити російські прокурори» (27.03.2019 р.).

Серед постійних гостей ток-шоу – російські експерти: політологи, журналісти, депутати Держдуми Російської Федерації. Також у цих програмах бере участь кілька українських політологів та журналістів, зокрема, В. Ковтун, С. Запорожський, В. Вакаров, Я. Соколовська та ін. Загалом запрошення українських експертів до студії можна пояснити завданням творців програми створити у глядачів ілюзію об'єктивного обговорення теми. Гости з України наче б то намагаються відстоювати у маніпулятивних дискусіях свою, альтернативну, точку зору. Але цього їм ніколи не вдається, оскільки їх включення в дискусію ведучі постійно перебивають, обривають, а самих піддають насмішкам, приниженням, нерідко навіть виганяють зі студії.

Висновки і пропозиції. Російське телебачення нині веде проти України інформаційно-психологічну війну, основою якої є пропагандистський і маніпулятивний вплив на населення з метою його активної участі у руйнуванні цінностей і приниження волі українського, та й російського народу, знищенні цивілізованих стосунків між державами.

У російських суспільно-політичних ток-шоу використовують різного роду маніпулятивні прийоми, зокрема: єдність інтерпретацій фактів і подій ведучими та гостями програми, «симуляція» об'єктивної дискусії у студії за рахунок присутності українських експертів, а насправді недопущення альтернативних думок, висміювання і приниження опонента, підміна предмету дискусії тощо. Таким чином застосування подібних технологій перетворило російські телевізійні ток-шоу і їх ведучих у ретрансляторів пропагандистсько-маніпулятивних меседжів Кремля.

Зважаючи на широкий розмах застосування на російському телебаченні різних технологій і прийомів прихованого психологічного впливу на свідомість телеглядачів і відвертої агресивної пропаганди, яка чинить потужний деформуючий вплив як на російських громадян, так і на певну частину українських, ця тема потребує подальшого дослідження і осмислення.

Список літератури:

1. Шевцова Л. Взгляд из России: зацикленность на Украине – сигнал о российском неблагополучии. URL: https://24tv.ua/vzglyad_iz_rossii_davno_pora_vozvratitsya_k_nashim_delam_ili_signal_o_rossiyskom_neblagopoluchii_n1182579 (дата звернення: 22.11.2019).
2. Почепцов В. Смысли і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 316 с.
3. Кэннингем С. «Там тебе дістануть з будь-якої праски» або як нова російська пропаганда на телебаченні обслуговує кремлівську реальність. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjZ5tTYh5DmAhVXAhAIHceoCicQFjAAegQIBRAB&url=https%3A%2F%2Fwww.stopfake.org%2Fuk%2Ftam-tebe-distanut-z-bud-yakoyi-prasky-abo-yak-nova-rosijska-propaganda-na-telebachenni-obslugovuye-kremlivsku-realist%2F&usq=AOvVaw3bhsr0z60DrxLNolflLL3p> (дата звернення: 22.11.2019).
4. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием. Москва : Изд-во Эксмо, 2005. 832 с.
5. Почепцов Г. Манипулятивний потенціал телевізійних політичних ток-шоу. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/research/manipulyativniy_potentsial_televizijnykh_politichnykh_tokshou (дата звернення: 20.11.2019).
6. Солощук Л.В. Невербальна комунікація: її місце і перспективи дослідження в сучасній лінгвістиці. *Вісник ХНУ*. 2004. № 635. С. 170–173.
7. Гаджимусилова Д. Ток-шоу на сучасному екрані. *Балтійський гуманітарний журнал*. 2017. Т. 6. № 1(18). С. 29–32.
8. Россияне назвали Соловьева и Малахова вызывающими доверие журналистами. URL: <https://www.rbc.ru/politics/01/08/2019/5d418f489a79470e1276cebe?fromtg=1> (дата звернення: 22.11.2019).
9. Лідером довіри мешканців ОРДЛО є Путін – опитування. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/11/10/7231512/> (дата звернення: 22.11.2019).

References:

1. Shevtsova, L. Vzglyad iz Rossii: zatsiklennost' na Ukraine – signal o rossiyskom neblagopoluchii [A look from Russia: fixation in Ukraine is a signal of Russian dysfunction]. Available at: https://24tv.ua/vzglyad_iz_rossii_davno_pora_vozvratitsya_k_nashim_delam_ili_signal_o_rossiyskom_neblagopoluchii_n1182579 (accessed 22 November 2019).
2. Pochepcov, V. (2016). *Smysly i vijny: Ukrajina i Rosija v informacijnij i smyslovij vijnakh* [Meaning and War: Ukraine and Russia in the Information and Meaning Wars]. Kyiv: Vydavnychyj dim «Kyjevo-Moghyljansjka akademija», 316 p. (in Ukrainian)
3. Kanninghem S. «Tam tebe distanutj z budj-jakoji prasky» abo jak nova rosijsjka propaghanda na telebachenni obslughovuje kremlivsjku realjnistj. Available at: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjZ5tTYh5DmAhVXAhAIHceoCicQFjAAegQIBRAB&url=https%3A%2F%2Fwww.stopfake.org%2Fuk%2Ftam-tebe-distanut-z-bud-yakoyi-prasky-abo-yak-nova-rosijska-propaganda-na-telebachenni-obslugovuye-kremlivsku-realist%2F&usq=AOvVaw3bhsr0z60DrxLNolflLL3p> (accessed 22 November 2019).
4. Kara-Murza, S. (2005). *Manipulyatsiya soznaniem* [Manipulation of consciousness]. Moscow: Izd-vo Jeksmo, 832 p. (in Russian)
5. Pochepcov, Gh. Manipuljatyvnyj potencial televizijnykh politychnykh tok-shou [The manipulative potential of television political talk shows]. Available at: https://ms.detector.media/mediaprosvita/research/manipulyativniy_potentsial_televizijnykh_politichnykh_tokshou (accessed 20 November 2019).
6. Soloshchuk, L.V. (2004). Neverbal'naya kommunikatsiya: ee mesto i perspektivy issledovaniya v sovremennoj lingvistike [Non-verbal communication: its place and research prospects in modern linguistics]. *Visnyk KhNU*, no. 635, pp. 170–173. (in Russian)
7. Gadzhimusilova, D. (2017). Tok-shou na sovremennom ekrane [Talk shows on a modern screen]. *Baltijskij humanitarnyj zhurnal*, vol. 6, no. 1(18), p. 29–32. (in Russian)
8. Rossijane nazvali Solov'eva i Malahova vyzyvajushhimi doverie zhurnalistami [The Russians called Solovyov and Malakhov credible journalists]. Available at: <https://www.rbc.ru/politics/01/08/2019/5d418f489a79470e1276cebe?fromtg=1> (accessed 22 November 2019).
9. Liderom doviry meshkanciv ORDLO je Putin – opytuvannja [Putin – the poll – is the leader of the ORDLO residents' trust]. Available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/11/10/7231512/> (accessed 22 November 2019).